

Klumme: Slut på det grænseløse EUropa?

Af Uffe Østergård

En forudsætning for de moderne nationalstater er kontrollerede grænser og pas. Derfor var det logisk at EU med Schengen aftalen fra 1985 og Amsterdam-traktaten fra 1999 nedlagde den indre grænsekontrol og gjorde det muligt at rejse uden pas. Som dansker skulle man ganske vist vise pas for at bevise hvem man er. Men det skyldtes blot vore egen modstand mod identitetspapirer, ikke EU. I EU tænkte man at det grænseløse Europa var en logisk forudsætning for arbejdskraftens fri bevægelighed. Og sådan har det fungeret, blandt andet i Øresundsregionen. Først da vi opdagede at den ydre grænsekontrol ikke fungerer og flygtningene vælter ind, genopstod den nationale grænsekontrol. EU er ikke en stat, men havde opført sig som om den var, uden den nødvendige kontrol af de ydre grænser. Det hævner sig nu, hvor grænsehegn og kontrol af identitetspapirer vælter frem.

EU's fremgangsmåde med nedlægnin-gen af grænserne svarer godt til meto-den i andre sammenhænge, den metode som den grønne tyske udenrigsminister Joschka Fischer i maj 2000 kaldte 'system Monnet'. I den tekniske litteratur kaldes den for 'spill-over'. Populært sagt går den

ud på at tage det halvhjertede skridt som de suveræne medlemsstater kan enes om og så, når problemerne tårner sig op, tage resten af skridtet, eller i hvert fald noget der ligner. Det virkede ret godt de første 50 år, men som Fischer sagde, følte vælgerne sig snydt. De troede i deres naivitet at når man indførte et indre marked, så handlede det om markedet og ikke alt muligt andet. Deraf den stigende modstand mod samarbejdet, især da kriserne væltede ind efter 2007. Man kan sige at samarbejdet ligger som det selv har redt. Men det gør vælgerne også, når de nu skal stå i kø i Kastrup og igen i Hyllie for at komme til Malmø.

Grænsekontrol var ikke det vi stemte om 3. december sidste år, vil mange sige. Men genindførelsen af grænsekontrol er en logisk konsekvens af den dyrkelse af national suverænitet vi er vidne til. Det er der flere forklaringer på. Men at Schengen reelt er død, er der ikke megen tvivl om, selv om kontrollen ikke kommer igen med bomhuse og pasbetjente. Dansk Folkeparti er ellers klar til det. Partiet købte nemlig den nedlagte grænsepost i Sæd ved Tønder billigt i sin tid for at indrette et museum for grænsen. Det findes ikke mere, men huset står klar, i modsætning til den æstetisk vellykkede funktionalisti-

Uffe Østergård er professor emeritus i europæisk historie, CBS.

ske grænsestation ved Kruså som det ikke lykkedes at frede, inden den blev revet ned i grænseløshedens eufori.

Alt tyder på at vi på uerklæret vis vender tilbage til en 'moderniseret' udgave af grænserne i EU, mens regeringerne forsøger at enes om at få de ydre grænser til at fungere. Det bliver et effektivt kursus i grænser logik – og besvær – som man godt kan unde de mange, deriblandt unge, som stemte nej i december i den nationale suverænitetens navn, uden at tænke over omkostningerne.

Nationale pas er et meget nyere fænomen end de fleste tror. De blev indført under Første Verdenskrig efter en kort periode i sidste halvdel af 1800-tallet hvor alle frie personer i princippet kunne rejse frit rundt i verden og endda emigrere stort set efter eget valg. Den nye grænseløse verden som Jules Verne skildrede i 1873 i *Jorden rundt i 80 dage*. Indtil da havde det været sådan, at hvis ikke-adelige skulle rejse, skulle de kunne bevise at de havde ret til det og ikke var 'rendt af pladsen'. Handelsmænd skulle kunne fremvise næringsbrev og være medlemmer af et lav eller et gilde. Men der var ikke kontrol i moderne for-

stand ved grænserne, selv om disse gradvis blev mere og mere markerede, men ved ud- og indrejse af byerne. Så sent som i 1700-tallet har vi beretninger fra britiske rejsende der efter besøg i Paris opdagede at deres to lande havde været i krig med hinanden, uden at det havde begrænset deres færden. Det var staterne, ikke borgerne, der førte krig med hinanden.

I dag er pas blevet en selvfølgelighed, noget næsten 'naturligt' for moderne mennesker. Men inden indførelse af det moderne pas i det 20. århundrede var der en gylden periode, hvor de fleste mennesker kunne rejse frit uden at vise dokumenter. Og det gjaldt ikke kun overklassen, men også på en lidt anden måde håndværkssvende på valsen og handelsmænd. Reelt nåede EU først med Schengen-samarbejdet samme grad af internationalisering og globalisering som i anden halvdel af 1800-tallet til 1914. Og det ser nu ud til at være slut, i takt med at grænsekontrol genopstår under pres fra flygtninge og immigranter.

○ ○ ○

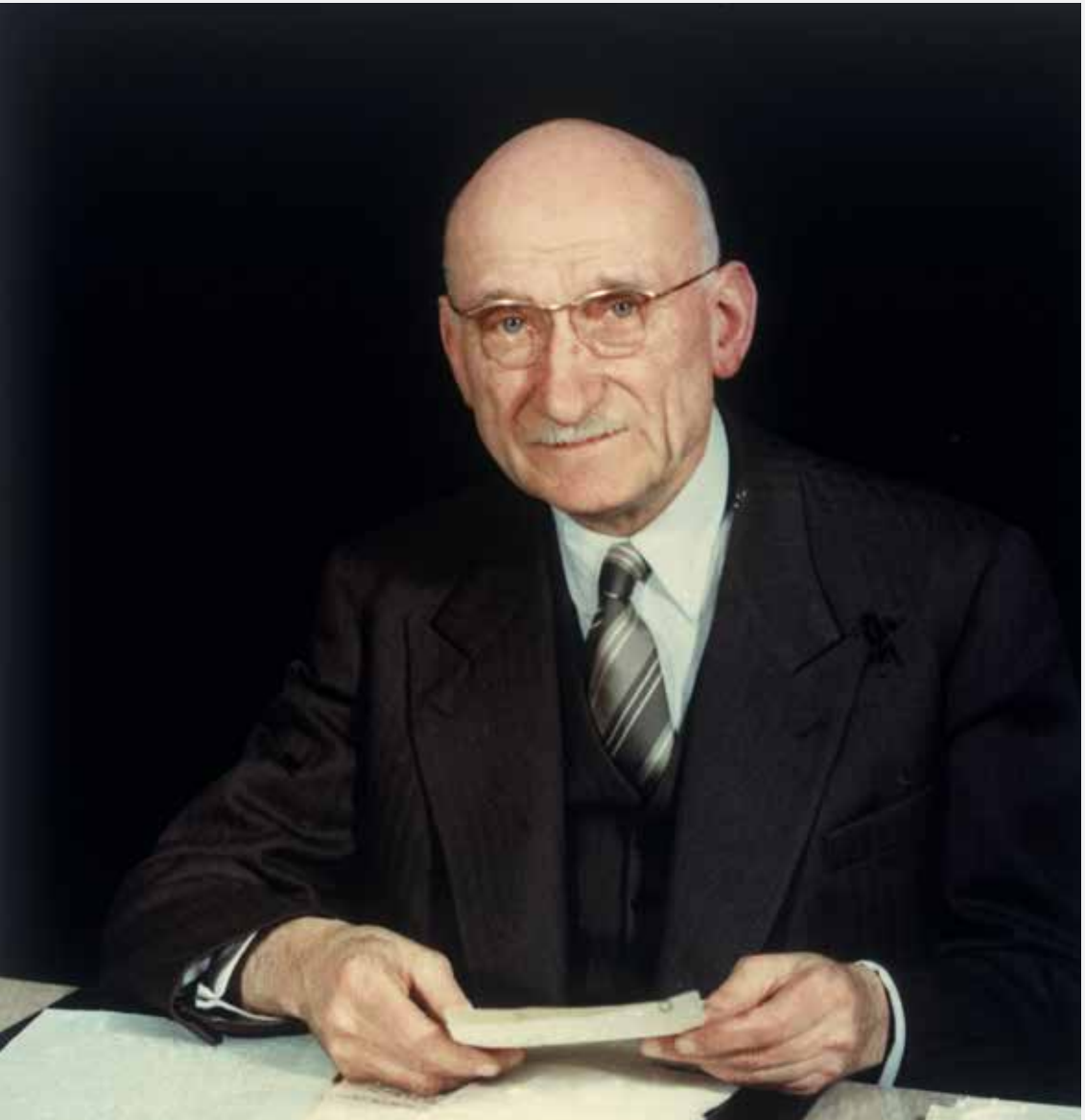

FOTO: © European Communities , 1958 / Source: EC - Audiovisual Service

Udenrigsminister Robert Schuman – en af det europæiske samarbejdes 'founding fathers' – der den 9. maj 1950 proklamerede planen om at bringe "hele den franske og tyske kul- og stålproduktion ind under en fælles 'Høj Myndighed' inden for rammerne af en organisation, der skal være åben for deltagelse af de andre lande i Europa". Det blev til Kul- og Stållunionen, det første af de Europæiske Fællesskaber.